

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22.09.2005 р. № 5-рп/2005 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05> (дата звернення: 18.01.2018).

2. Кримінально-виконавчий кодекс України: закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/print> (дата звернення: 18.01.2018).

3. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: затв. наказом Міністерства юстиції України від 29.12.2014 р. № 2186/5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1656-14> (дата звернення: 18.01.2018).

УДК 340.1(043.2)

Павлюков І.І.

*студент 2 курсу магістратури юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна.*

*Науковий керівник: **Бобровник С.В.**, д.ю.н., професор*

РОЛЬ ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

На сучасному етапі розвитку суспільства та держави відбуваються значні реформаційні процеси. Відповідно до мети здійснюваних реформ змінюються і цілі в праві, за якими змінюються і засоби їх досягнення. Саме тому проблема правових засобів є як ніколи актуальною в контексті вдосконалення правотворчого та правореалізаційного механізмів.

Категорія «правові засоби» була предметом наукового аналізу таких вчених, як С. Д. Гусарев, А. М. Денисова, А. П. Заєць, М. І. Козюбра, А. М. Колодій, О. Л. Львова, О. В. Малько, Л. О. Макаренко,

О. М. Мельник, Н. М. Оніщенко, А. В. Сапун, В. С. Сіренко, Т. І. Тарахонич, О. Д. Тихомиров. Проте на сьогодні правовою доктриною не вироблено однозначного підходу до розуміння даної категорії, а тому наявні підходи до розуміння правових засобів є важливими для вироблення єдиного, найбільш оптимального бачення.

Правові засоби – це правові явища, що відображаються в інструментах (установленнях) та діяннях (технології), за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення соціально корисних цілей. В якості правових засобів виступають норми та принципи права, правозастосовні акти, договори, юридичні факти, суб'єктивні права, юридичні обов'язки, заборони, пільги, акти реалізації прав тощо. Це категорія, що є самостійною та характеризується лише її притаманними рисами.

Так, М. Н. Марченко обґрунтовує наступні загальні ознаки правових засобів:

- вони відображають узагальнюючі юридичні способи забезпечення інтересів суб'єктів права, досягнення поставлених цілей;
- визначають інформаційно-енергетичні якості та ресурси права, що надає їм особливої юридичної сили, направленої на подолання перешкод на шляху задоволення інтересів учасників правовідносин;
- поєднуючись певним чином, є основними функціонуючими частинами (елементами) дії права, механізму правового регулювання, правових режимів (тобто функціональної сторони права);
- викликають юридичні наслідки, конкретні результати, що визначають певний ступінь ефективності чи дефектності правового регулювання;
- забезпечуються державою [4; С. 428].

Дослідження правових засобів з точки зору їх значення для поведінки суб'єктів права обумовлює необхідність аналізу засобів-установлень і засобів-діянь, їх притаманні певні ознаки.

До засобів-діянь належать акти реалізації прав та обов'язків як самостійний елемент механізму правового регулювання. Доречно зазначити, що практично всю юридичну діяльність, якщо її розглядати призму актів реалізації прав та обов'язків, можливо віднести до юридичної технології (засобам-діянням).

Правові засоби створюють загальні, гарантовані державою та суспільством можливості для посилення позитивних регуляторних факторів та, одночасно, для усунення перешкод, тобто негативних

факторів, які постають на шляху вдосконалення соціальних зв'язків. «Ефективно діючі норми, - підкреслює В. М. Сирих, - покликані вміщати такі юридичні засоби, які дозволили б нейтралізувати негативні фактори та посилити дію позитивних. У протилежному випадку дія негативних факторів буде більш інтенсивною, ніж правових засобів. Відповідно і результати дії норм права будуть іншими, аніж планував правотворчий орган» [3; С. 10].

Категорія «правові засоби» дозволяє чітко усвідомити місце та призначення різноманітних юридичних явищ у реалізації інтересів суб'єктів у єдиному процесі правового впорядкування, взятого в єдності як механізм правового регулювання. Саме ці властивості правових засобів, які виступають елементами даного механізму, характеризує його в найбільш повній мірі як логічно завершену систему.

Процес правового регулювання, як зазначав В. М. Горшенев, поділяється на два головних аспекти, які взаємозабезпечують один одного:

- засоби впливу (зовнішні по відношенню до волі суб'єктів фактори дозволу та заборони, виражені в нормах права);

- засоби реалізації права у врегульованих суспільних відносинах (результат реагування суб'єктів на правовий вплив – скоєння дозволених дій, утримання від заборонених дій) [6; С. 10-11].

Відповідно до положень інструментального підходу правові засоби мають всі властивості, які характеризують право як систему правових засобів: публічність, оглядовість, коректність, реальне застосування, гарантованість [5; С. 54].

В механізмі правового регулювання виокремлюють відносно самостійні блоки, які забезпечують процес правового регулювання на його окремих стадіях. Підставою функціонування таких підсистем механізму правового регулювання можуть слугувати специфічні функції, які виконує система юридичних засобів на визначених етапах правового регулювання.

На початковій стадії правового регулювання загальна регламентація, впорядкування суспільних відносин здійснюється за допомогою правових норм регулятивного та охоронного змісту, які знаходять своє відображення в системі нормативно-правових актів та відокремлених в правові інститути, комплексних юридичних утворень. Цей блок правових засобів забезпечує закріплення та підтримку різноманітних юридичних режимів, які виражають особливості окремих галузей права і правових

інститутів та регульованих ними суспільних відносин (режими централізованого та децентралізованого регулювання тощо).

Наступний блок правових засобів забезпечує дію права на стадії виникнення прав та обов'язків учасників правовідносин. До правових засобів, що забезпечують рух правовідносин, їх виникнення і розвиток належать юридичні факти в їх інституційному вираженні: договори, односторонні правовстановлюючі акти, а також правозабезпечувальні правові засоби. Особливе і самостійне значення в процесі дії правових норм мають засоби правового регулювання: дозволи, заборони, що виступають під певним кутом зору в якості ефективних правових засобів регулювання суспільних відносин.

На стадії правовідносин правові засоби активуються та починають діяти в процесі реалізації права, «вмикаючи» на цьому етапі правового регулювання безпосередніх механізмів правореалізації. Правові засоби в цьому механізмі відрізняються універсальним характером, мають визначене положення і тому здатні забезпечити за умови їх правильного використання оптимальну правомірну поведінку в сфері правового регулювання, правореалізуючу та правозастосовну діяльність з метою вирішення соціально-економічних завдань за допомогою використання різноманітних форм та установлень.

На заключному етапі правового регулювання реалізація права здійснюється за допомогою спеціальних правових засобів, які у взаємодії утворюють механізм реалізації права.

Правові засоби передбачають їх використання у випадках та в порядку, визначених законом, принаймні, на початку загальної правомірної діяльності по їх застосуванню, тобто використання правових засобів має відповідати принципу законності [2; С. 14].

Правові засоби є ланками однієї цілості права в його інструментальному розумінні. Тому між правовими засобами простежується глибокий зв'язок. Якщо окремий правовий засіб – це особливий, одиничний фрагмент правової дійсності, то в єдності та взаємозв'язку правові засоби утворюють комплекс.

У процесі реалізації права правові засоби утворюють механізм реалізації права, який на окремих ділянках правового регулювання, в різних правових режимах і типах правового регулювання так само вимагає використання визначених різновидів правових засобів, які в подальшому зможуть бути використані та відокремлені у відповідних категоріях юридичних справ.

Свій «класичний» прояв категорія «правові засоби» набуває саме в позитивістській школі права, оскільки в ній право ототожнювалось із законом.

З позиції досліджуваного питання особливу увагу привертає неопозитивістська концепція права Г. Кельзена та його праця «Чиста теорія права».

Основним та найбільш важливим правовим засобом Г. Кельзен вважав норму права, яка знаходиться в основі права як регулятивної системи. Вчений вказував, що підставою дійсності права є завжди норма, а не факт.

Важливим для розуміння правових засобів є їх аналіз через ідеї аналітичної школи права. Теоретичною основою цієї школи є неопозитивістська концепція права Г. Харта, тобто мова йде про сучасну аналітичну школу. Основним правовим засобом, як і в юридичному позитивізмі в цілому, є норма права. Г. Харт розглядає право як формально-логічну систему первинних і вторинних норм.

«Первинні норми» - це норми, які надають членам суспільства права та покладають на них обов'язки. «Вторинні норми» - це норми, які забезпечують функціонування первинних норм. Вони розділяються на три групи: «норми визнання», які забезпечують дійсність усіх інших норм; «норми зміни», які визначають порядок створення нових норм та скасування застарілих; «норми процесу» [1; С. 365].

Теорія правових засобів не може і не повинна претендувати на виключне або пріоритетне положення у складі загальної теорії права. Інструментальний аспект дослідження права повинен бути в повній мірі пов'язаний з іншими спеціальними аспектами, враховувати і використовувати данні цих спеціально-наукових теорій: аксіологічної, поведінкової, психологічної.

Список використаних джерел

1. Hart H. The Concept of Law. – Oxford, 1961. – 368 p.
2. Алексеев С. С. Правовые средства: постановка проблемы, понятие, классификация / С. С. Алексеев // Советское государство и право. – 1987. – № 6. – С. 12-19.
3. Истинность и правильность как критерии теоретической эффективности норм права // Эффективность закона / В. М. Сырых // Под ред. Ю.А. Тихомирова. – М., 1997. – 28 с. – С. 10.

4. Марченко М. Н. Общая теория государства и права. Академический курс в трех томах. Том 3: Государство, право, общество / отв. ред. М.Н. Марченко. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2010. – 712 с.

5. Сапун В. А. Инструментальная теория права в юридической науке // Современное государство и право. Вопросы теории и истории. Владивосток, 1992. – 324 с.

6. Горшенев В.М. Способы и организационные формы правового регулирования в современный период коммунистического строительства: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук / В. М. Горшенев. – Свердловск, 1969. – 40 с. С. 10-11.

УДК 34.01 (043.2)

Спасібухов Н.І.

*студент юридичного інституту
ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана», м. Київ, Україна.
Науковий керівник: Шаркова І.М., к.ю.н., доцент*

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА СУЧАСНА РЕЦЕПЦІЯ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДОЧИНСТВА EX AEQUO ET BONO

В сучасних умовах розвитку суспільства дослідження третейського судочинства ex aequo et bono набуває особливої актуальності, з огляду на те, що знову активізується практика зловживання правом. Окрім того, існує необхідність глибокого дослідження сутності судочинства ex aequo et bono в контексті сучасного цивільного права, яке за своєю суттю є позитивістськи налаштованим, що певним чином унеможлиблює рецепцію в повному обсязі та звужує обсяг та глибину доктринальних досліджень. Варто також зауважити, що, не дивлячись на недостатню розробленість концепції ex aequo et bono, посилення на даний принцип міститься у більшості регламентів арбітражів, що також обумовлює науковий інтерес до даної проблематики.

Перші згадки про третейське судочинство можна віднайти ще у часи античності у творах Гомера, де третейським суддею була досвідчена особа, що брала участь у розв'язанні суперечок як посередник [2]. В Аттіці існували дві основні форми третейського суду – приватний та державний. Заснування інституту державних суддів (діететів) припадає на